

UOT 330.341.4

DOI: 10.30546/JIECM.2024.1.069.

XARİCİ İNVESTİSİYA TRANSFERLƏRİNİN PRİORİTET İSTİQAMƏTİ OLARAQ QEYRİ-NEFT SEKTORUNUN PERSPEKTİVLƏRİ: AZƏRBAYCAN NÜMUNƏSİ

Amin Azər oğlu Tağiyev

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Bakı şəh., İstiqlaliyyət küç., 6

amin-taghiyev@unec.edu.az

Xülasə. Azərbaycanla qeyri-neft sektoru əhəmiyyətli neft mərkəzli iqtisadiyyatdan ayrılaraq, xarici investisiyalar üçün əsas diqqət mərkəzinə çevrilmişdir. Bu məqalədə qeyri-neft sektorunun xarici sərmayələrin cəlb edilməsi perspektivləri araşdırıb, onun Azərbaycan iqtisadiyyatının saxələndirilməsində əhəmiyyəti vurğulanır. Əsas tendensiyaları və strategiyaları təhlil edərək, bu tədqiqat turizm, kənd təsərrüfatı və texnologiya kimi qeyri-neft sənayələrinin iqtisadi artımı və dayanıqlılığı gücləndirmək üçün potensialını aydınlaşdırır. O, empirik sübutlar və nümunə araşdırmaları vasitəsilə Azərbaycanın xarici investisiya təşəbbüslərində qeyri-neft sektorunun inkişafına üstünlük verməsinin vacibliyini vurğulaycaıq.

Açar sözlər: Xarici investisiya, prioritet istiqamət, qeyri neft sektoru, davamlı iqtisadiyyat, rəqabət qabiliyyətli istiqamət

Giriş. İnkişaf etməkdə olan ölkələr, inkişaf etmiş ölkələr etməkdə və keçid dövrünü yaşayan ölkələr birbaşa xarici investisiyaların iqtisadi inkişafa, modernləşməyə, gəlir artımına və məşğulluğa nail olmaq vasitəsi kimi əhəmiyyətini dərk etmişlər. Ölkələr birbaşa xarici investisiya (BXİ) qaydalarında liberallaşdırma tədbirləri həyata keçirmiş və investisiyaları fəal şəkildə təşviq etmək və cəlb etmək üçün müxtəlif strategiyalar qəbul etmişlər.

Investorların daxili iqtisadiyyata cəlb edilməsinin üstünlüklərini maksimum dərəcədə artırmaq üçün daxili siyasətin həyata keçirilməsinə optimal yanaşmanı müzakirə ediblər. İnkişaf üçün birbaşa xarici investisiyalar üzrə tədqiqat əsasən XBİ-nin makroiqtisadi inkişafa və rifahı yüksəldən digər proseslərə təsiri haqqında məlumat vermək məqsədi daşıyır. O, həmçinin bu üstünlüklərin həyata keçirildiyi xüsusi yolları araşdırır.

Birbaşa xarici investisiyaların (BXİ) inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqtisadiyyatları üçün hərtərəfli üstünlükləri geniş şəkildə qeyd olunur. İntestisiya qəbul edən ölkələr düzgün investisiya siyasəti formalaşdırıldıq da və müəyyən inkişaf səviyyəsində olduqda, çoxsaylı tədqiqatlar göstərir ki, birbaşa xarici investisiyalar texnologiyanın transferinə gətirib çıxarır, insan kapitalının inkişafına kömək edir, beynəlxalq ticarət inteqrasiyasını təşviq edir, rəqabət qabiliyyətini artırır və biznes mühitinin inkişafı və müəssisələrin böyüməsini dəstəkləyir. Bu amillər birlikdə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə yoxsulluğun azaldılmasının ən təsirli vasitəsi olan iqtisadi inkişafın artmasına gətirib çıxarır. Bundan əlavə, sırf iqtisadi üstünlüklərdən başqa, xarici investisiya alıcı ölkənin ekoloji və sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına töhfə verə bilər.

Xarici investisiyaların müxtəlif ölkələrdə və iqtisadi sektorlarda xarici ticarətə təsiri ilə bağlı empirik məlumatlarda müxtəliflik olsa da, BXİ ilə ticarət arasındakı əlaqənin birbaşa xarici ticarətdən daha geniş kontekstdə başa düşülməsi ilə bağlı artan razılıq var. İntestisiyaların idxal və ixraca təsiri qəbul edilən bir gerçəkdir. İnkişaf etməkdə olan ölkələr üçün birbaşa xarici investisiyaların əsas ticarət üstünlüyü onun uzunmüddətli perspektivdə iqtisadiyyatın qlobal iqtisadiyyata inteqrasiyasını asanlaşdırmaqdadır. Bu inteqrasiya prosesinin həm idxalda, həm də ixracda artımı əhatə edəcəyi gözlənilir. Sadə dillə desək, ticarət və investisiya milli sərhədləri aşaraq fəaliyyətlərin həyata

keçirilməsi üçün bir-biri ilə əlaqəli vasitə kimi geniş şəkildə qəbul edilir. Buna baxmayaraq, qəbul edən ölkə orqanlarının birbaşa xarici investisiyaların beynəlxalq ticarətə birbaşa və gələcək təsirlərini, xüsusən də cari hesab problemləri ilə qarşılaşdıqda diqqətlə qiymətləndirməsi çox vacibdir.

Ölkələr inkişaf etdikcə və sənayeləşmiş ölkələrə çevrildikcə, digər ölkələrdən birbaşa xarici investisiyalar onların global iqtisadiyyata gələcək inteqrasiyasında mühüm rol oynayır. Bu, beynəlxalq ticarət axınının təşviqi və gücləndirilməsi ilə əldə edilir.

Qısa və orta müddətli perspektivdə ixracı artırmaq üçün bir strategiya kimi xarici investisiyalardan istifadə etmək üçün ev sahibi ölkələrin imkanları konkret şəraitdən asılıdır. Xarici investisiyalar maliyyə cəhətdən məhdud olan ölkələr təbii ehtiyatlarından istifadə etməkdə (məsələn, faydalı qazıntıların hasilatına xarici investisiyalar) və ya onların coğrafi yerləşməsindən faydalanmaqda (məsələn, keçid iqtisadiyyatlarına investisiya kimi) kömək etdiyi hallarda investisiya ixracın artmasına əhəmiyyətli təsir göstərir. (<https://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1959815.pdf>)

Buna baxmayaraq, investisiyaların qorunması müqavilələri və investisiya sığortası kimi effektiv investisiyaların qorunması mexanizmlərinin tətbiqi ilə investora çəkdiyi potensial itkilər azaldıla bilər, lakin bu riskləri tamamilə aradan qaldırmaq mümkün deyildir. Bu isə investorların investisiya qərarlarına mənfi təsir göstərən faktorlardandır (Vig, Z., 2018).

Azərbaycan hökuməti kənd təsərrüfatı və emal sektorlarına, sənaye sektoruna və sahibkarlığa yardım edir. Bundan başqa, Azərbaycan hökuməti turizmin, informasiya texnologiyalarının inkişafına, logistik mərkəzlərin tikintisinə böyük əhəmiyyət verir. BƏƏ, Nigeriya və Norveçin iqtisadi diversifikasiya strategiyaları göstərir ki, global iqtisadiyyata effektiv inteqrasiya və rəqabət qabiliyyətinin artırılması ölkənin ixrac potensialının artırılması üçün mühüm amillərdir. Bir neçə model beynəlxalq nöqtəyi-nəzərdən təhlil etdikdə məlum olur ki, BƏƏ modeli Azərbaycan üçün ən uğurlu və uyğun modeldir (Babayev B., 2019).

İqtisadiyyatı rəqabət qabiliyyəti ilə xarakterizə olunur və Ümumdünya Ticarət Təşkilatında (ÜTT) iştirakı BƏƏ-nin neft ixracından asılılığını 12% azaltmaqda mühüm rol oynamışdır. Neft gəlirlərini idarə etmək bacarığı ilə tanınan həm Nigeriya, həm də Norveç bunu etməyib. Kənd təsərrüfatı sahəsi Azərbaycan iqtisadiyyatında mühüm əhəmiyyətə malikdir və inkişaf potensialına malikdir. Kənd təsərrüfatı sektoru Azərbaycanın ixrac bazarında neft sektorundan sonra ikinci ən gəlirli sahədir. 2018-ci ildən sonra kənd təsərrüfatı sənayesi neft sektorunu üstələyərək, ölkənin əsas gəlir mənbəyi kimi ortaya çıxdı. Bu sektor ölkənin ümumi gəlirlərinin təxminən 3%-ni təşkil edir (Aliyev K., Gasimov, I., 2018).

Kənd təsərrüfatının global inteqrasiyasına nail olmaq üçün əsas yanaşma kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracını artırmaq və bu sektora investisiyaların cəlb edilməsi yolu ilə bazar müxtəlifliyini genişləndirməkdir. Bundan əlavə, dövlət infrastrukturun və irriqasiya sistemlərinin inkişafı üçün böyük vəsait ayırmalıdır. Eyni zamanda, sənaye emal firmalarında istehsal olunan məhsulların məhsuldarlığının artırılması və rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsi, buna görə də bu sektorun gücləndirilməsi üçün aktual ehtiyac var. Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sənayesi əhalinin 37 faizini işçi qüvvəsinə malikdir. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracı beynəlxalq ticarət statistikasına görə neft ixracından sonra ikinci yerdədir. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sənayesi zəngin torpaqları, bol su ehtiyatları və müxtəlif iqlim regionları nəticəsində mühüm potensiala malikdir. Son vaxtlar hökumət aqrar sektora ciddi maliyyə öhdəlikləri götürüb və hazırda əsaslı dəyişikliklər nəzərdə tutulur. Mütəxəssislər yaxın illərdə kənd təsərrüfatı sənayesində əhəmiyyətli artımın olacağını proqnozlaşdırırlar. Dövlətin kənd təsərrüfatının inkişafı prioritetləri Kənd Təsərrüfatının İnkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində müəyyən edilib. 2025-ci ilə qədər dövlət kənd təsərrüfatı məhsullarının rəqabət qabiliyyətini artırmağı hədəfləyir. Strategiya planı müasir təsərrüfatlarda istehsalın artırılması üçün texnologiya və kənd təsərrüfatının avtomatlaşdırılmasının inteqrasiyasının zəruri olduğunu göstərir. Sənaye məhsulu da qeyri-neft ixrac sektorunun bir hissəsidir. Sənaye sektoru iki əsas sektora bölünür: yüngül və ağır sənaye. Azərbaycanın milli sənayesinə sənaye sektoru, mədənçıxarma sənayesi, emal sənayesi, enerji sektoru, kömür istehsalı, buxar emalı, paylanması və təchizatı, su təchizatı, tullantıların idarə edilməsi daxildir. Azərbaycanda sənaye sektoru tekstil, parçalar, xalçaçılıq,

dəri məmulatları və ayaqqabı istehsalı kimi bir çox fəaliyyət sahələrini əhatə edir. Yüngül sənaye minimal kapital qoyuluşu ehtiyacları və məhsul istehsalının asanlaşdırılması üçün insan əməyindən asılılığı ilə seçilir.

KOM-ların genişlənməsi və onların ixrac imkanları qeyri-neft ixrac sənayesində mühüm amil olmaqda davam edir. Kiçik və orta sahibkarlıq (KOB) qlobal iqtisadiyyatın əsasını təşkil edir və məşğulluq imkanlarının genişlənməsinə əhəmiyyətli təsir göstərir. Azərbaycanda Strateji Yol Xəritəsinin (2016) həyata keçirilməsi KOM-lar üçün mərkəzləşdirilmiş KOB departamentinin tikintisi, klasterlərin formalaşdırılması, biznes inkubatorlarının qurulması və startaplara dəstək daxil olmaqla bir sıra təşəbbüslər irəli sürməklə sahibkarlığı asanlaşdırıb. Bundan başqa, Azərbaycanda texnologiyanın inkişafı bir sıra sənayelər üzrə effektivliyi və rəqabət qabiliyyətini artırmaq məqsədi ilə ölkənin əsas strateji planlarına daxil edilib. Hökumət innovasiyaya əsaslanan inkişafın bütün sektorlar üçün faydalı olması qənaətindədir (Babayev B., 2019; Babayev B., Həjiyev N., 2019).

Xarici investisiya transferlərinin prioritet istiqamətləri iqtisadi siyasətdən, bazar şəraitindən və qlobal tendensiyalardan asılı olaraq dəyişə bilər. Bununla belə, xarici investisiya transferləri üçün bəzi ümumi prioritet sahələrə çox vaxt aşağıdakılar daxildir:

- Nəqliyyat şəbəkələri, enerji qurğuları, telekommunikasiya sistemləri və su təchizatı kimi infrastruktur layihələrinə investisiyalar uzunmüddətli iqtisadi fayda verə və ümumi iqtisadi artımı təkan verir. (Dünya Bankı Qrupu, 2019).
- İnformasiya texnologiyaları, biotexnologiya və bərpa olunan enerji kimi texnologiyaya və innovasiyaya əsaslanan sektorlara xarici investisiyalar məhsuldarlığı artırır və qlobal bazarda rəqabət qabiliyyətini artıracaqdır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ticarət və İnkişaf Konfransı, 2020).
- İstehsal sektorlarına investisiyalar sənayeləşməni stimullaşdırır, iş imkanları yaradır və ixrac imkanlarını artıraraq iqtisadiyyatın diversifikasiyasına və davamlı inkişafa töhfə verir (UNCTAD, 2021).
- Mədənçixarma, neft və qaz kəşfiyyatı və kənd təsərrüfatı kimi təbii sərvət sektorlarına xarici investisiyalar davamlı şəkildə idarə olunarsa, iqtisadi potensialı açar bilər, gəlirlər əldə edə və yerli inkişafa töhfə verir (Dünya Bankı, 2018).
- Bank, sığorta və kapital bazarları da daxil olmaqla maliyyə xidmətlərinə investisiyalar maliyyə vasitəçiliyini gücləndirir, kreditə çıxışı təşviq edir və ümumi iqtisadi artımı dəstəkləyərək investisiya axını asanlaşdırır (BVF, 2020).
- Məktəblər, universitetlər, peşə təhsili mərkəzləri və elektron təhsil platformaları da daxil olmaqla təhsil və təlim obyektlərinə investisiyalar insan kapitalının inkişafını təkmilləşdirir, işçi qüvvəsinin bacarıqlarını artırır və innovasiya və sahibkarlığı təşviq edir (OECD, 2019).
- Qlobal məqsədlərinə uyğun olaraq, bərpa olunan enerjiyə, təmiz texnologiyalara, ekoloji cəhətdən təmiz infraquruluşa və davamlı kənd təsərrüfatı təcrübələrinə xarici investisiyalar ekoloji riskləri azaldır, dayanıqlılığını təşviq edir və inklüziv böyüməyə təkan verə bilər (Birləşmiş Millətlər, 2015).

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun istiqamətləri. Qeyri-neft sənayesinin inkişafı uzunmüddətli sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsində və ölkəmizdə makroiqtisadi sabitliyin qorunmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə də Azərbaycanın qeyri-neft sektorunun inkişafı dövlətin iqtisadi strategiyasının əsas istiqaməti kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Son dövrlərdə neft sənayesinin xüsusi çəkisinin aşağı düşməsinə, qeyri-neft sektorunun məhsul istehsalının həcmində artmasına baxmayaraq, respublikamızın ÜDM-i artmışdır. Bu inkişaf meylinin növbəti illərdə də davam edəcəyi gözlənilir. Qeyri-neft sektorunun Ümumi Daxili Məhsulda (ÜDM) xüsusi çəkisi 2012-ci ildəki 52,7 faizdən 2017-ci ildə 62,0 faizə yüksəlib. Dövlət Statistika Komitəsinin açıqladığı ilk rəqəmlərə əsasən, 2017-ci ildə ölkədə ÜDM 65,0 milyard manatı ötmüşdür. 2017-ci ildə neft sənayesində əvvəlki illə müqayisədə 94,7% azalma ilə hasilatın həcmi əhəmiyyətli dərəcədə azalıb.

Bununla belə, qeyri-neft sektorunda nəzərəcarpacaq artım tempi 102,7%, o cümlədən kənd təsərrüfatında 108,0% artım tempi müşahidə edilmişdir (Böyükkişi N., 2018).

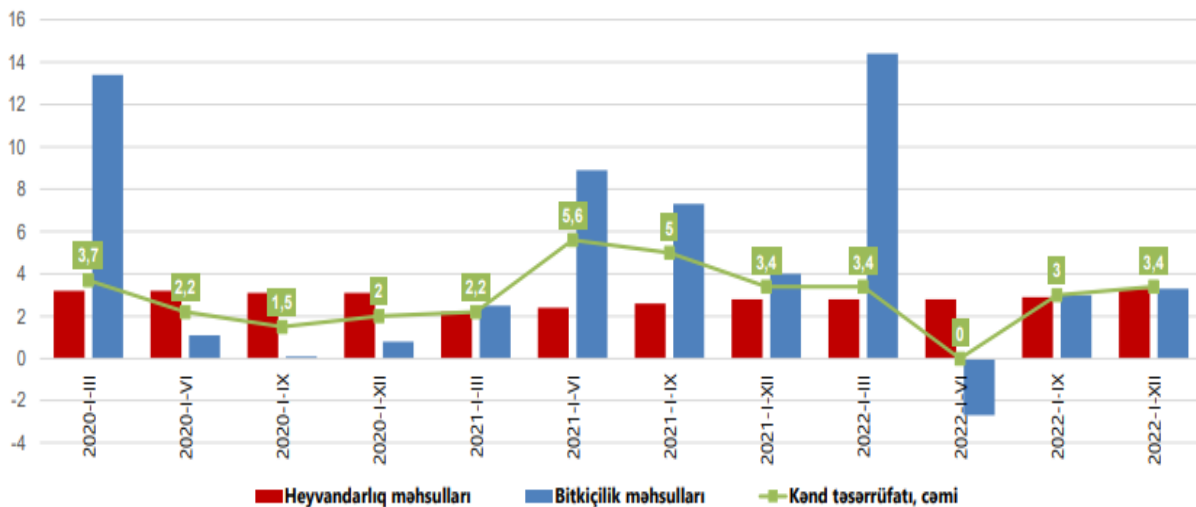
Məşğullüğün bölgüsü belədir: 23,2 faiz informasiya və rabitə sektorunda, 14,8 faiz qeyri-neft sənaye sektorunda, 13,4 faiz tikinti sektorunda, 3,2 faiz avtomobil təmiri və kənd təsərrüfatı sektorunda. Bundan əlavə, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sektorunda məşğulluqda 3,4% artım qeydə alınıb.

Qeyri-neft-qaz sektorunda Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) 9,1% əhəmiyyətli artımla ümumilikdə 69,8 milyard manata çatıb.

Təsdiqlənmiş Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq qeyri-neft və qaz sektorunda yaradılan ÜDM-in 9,1%-ni təşkil edir. ÜDM-in 8,7%-i qeyri-neft sənayesinin, 9,3%-i isə tikintinin payına düşür. Ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri ÜDM-in 15,8%-ni, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı isə 11,5%-ni təşkil edir. Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə ÜDM-in 3%-ni, informasiya və kommunikasiya sahələri isə 2,7%-ni təşkil edir. Digər sahələr, məhsullar və xalis idxal vergiləri ÜDM-in 28,1%-ni, yalnız xalis idxal vergiləri isə ÜDM-in 11,8%-ni təşkil edir.

Qeyri-neft-qaz sektorunun gələcək inkişafı əsas diqqəti qeyri-neft sənayesinin şaxələndirilməsi və daha da irəliləyişinə yönəldəcək. Bura qeyri-neft sektorlarında rəqabət qabiliyyətinin təşviqi, ərzaq təhlükəsizliyini artırmaq üçün kənd təsərrüfatı istehsalının və ixracının artırılması, rəqəmsal ticarətin və müxtəlif xidmət fəaliyyətlərinin inkişafı və turizm sektorunun canlandırılması daxildir. Bu sahələr inkişafın sürətləndirilməsi üçün əsas prioritet sahələr kimi müəyyən edilib.

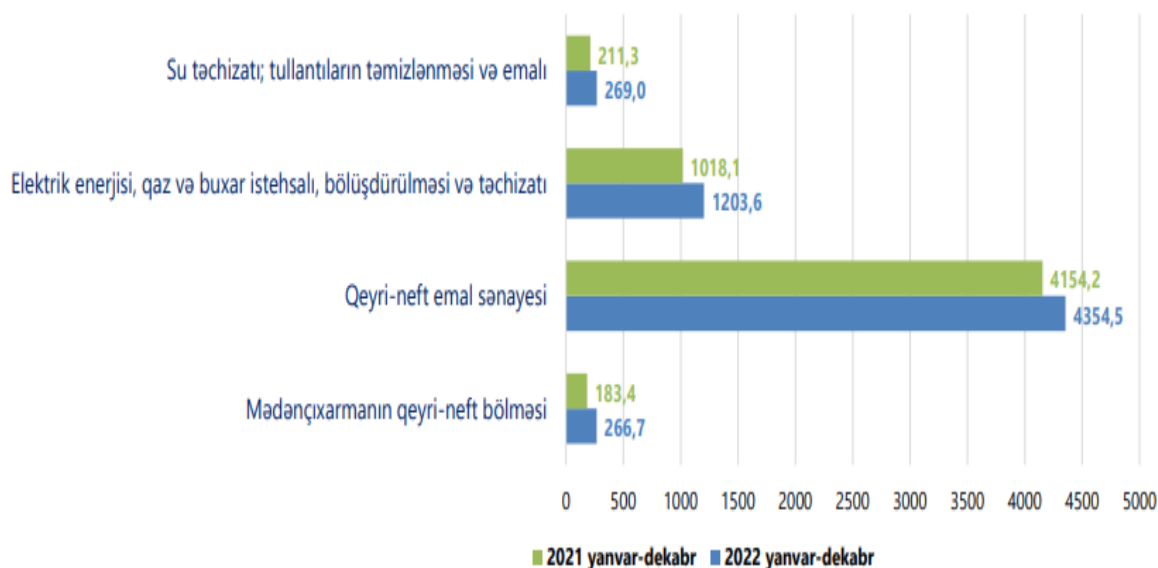
Bundan başqa, ortamüddətli perspektivdə ölkənin qeyri-neft sektoru işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası üçün qlobal investisiya bazarından əhəmiyyətli xarici investisiyalar tələb edir. Bu, konkret sahələrin inkişafına üstünlük verəcək və investisiyaların yönləndirilməsi üçün geniş imkanlar yaradacaqdır. (<https://economy.gov.az/storage/files/files/3734/Cg9YgsJ3TEEvM3WeKHV5LvzmVSMskAXC1Br4ErKQ.pdf>).

Şəkil 1. Kənd təsərrüfatı üzrə istehsal indeksinin dinamikası, %
Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

2022-ci ilin yanvar-dekabr aylarında ümumilikdə 10 milyon 984,2 milyon manatlıq kənd təsərrüfatı məhsulu istehsal olunub. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə heyvandarlıq məhsullarlığında 3,4 faiz, bitkiçilik məhsullarında isə 3,3 faiz artım qeydə alınıb.

Heyvandarlıq sənayesində artım daha çox yumurta istehsalının 9,8%, diri çəkiddə ət istehsalının isə 3,0% artması ilə əlaqədardır. Kənd təsərrüfatı sektorunda kartof istehsalında 1,2 faiz, meyvə istehsalı isə 4,0 faiz, bostan məhsullarında isə 2,0 faiz artım müşahidə olunub.

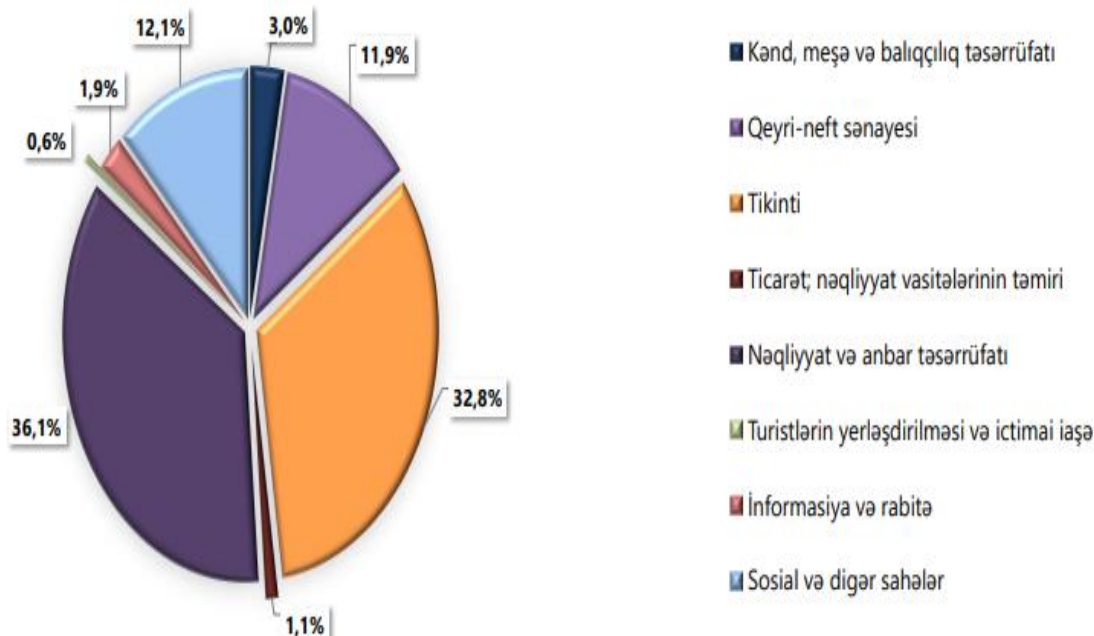

Şəkil 2. Qeyri neft-qaz sənayesində əlavə dəyərin strukturu, mln. manat

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

2022-ci ilin yanvar-dekabr aylarında qeyri-neft-qaz sektorunda 5,7% artım müşahidə olunub. Ümumi sektorun 71,5%-ni təşkil edən qeyri-neft emalı sənayesi, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi, və ümumi sektorun 19,8%-ni təşkil edən təchizat sektorunda artım digər sektorların hesabına baş verib.

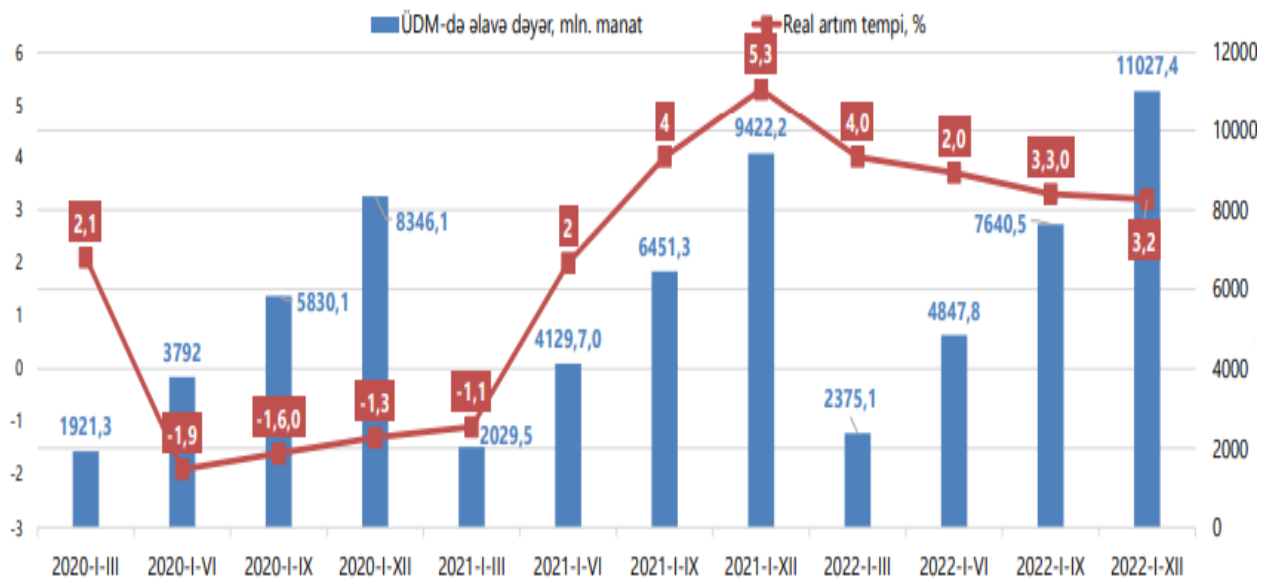
Qeyri-neft və qaz emalı sənayesində ərzaq məhsulları sektorunda (7,7%), metallurgiya sənayesində (15,6%) və kimya sektorunda artım müşahidə olunub. Bu artım mal (4,9%) və tikinti materialları istehsalının (12,6%) artması ilə əlaqələndirilə bilər.

Şəkil 3. Qeyri neft-qaz sektoru üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların strukturu, %

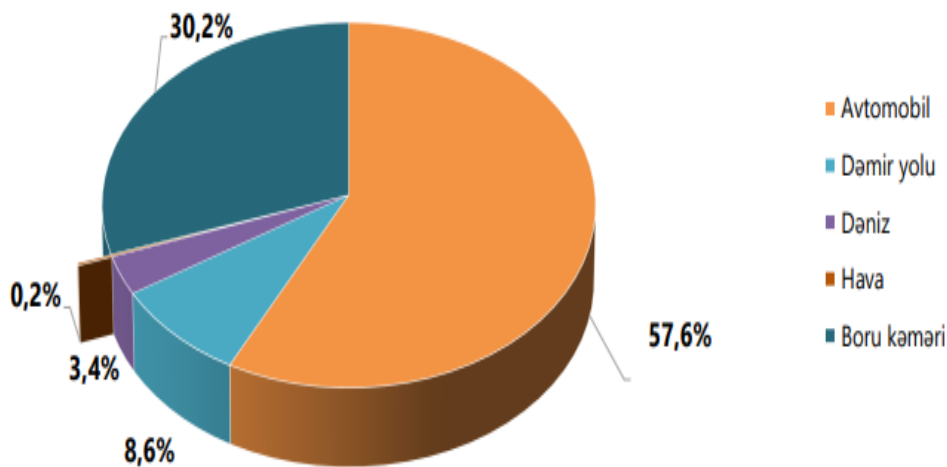
Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

2022-ci ilin yanvar-dekabr aylarında qeyri-neft-qaz sənayesinə yönəldilən vəsait 13,6% artıb. Bu, tikinti sektorunda yaranan əlavə dəyəərə müsbət təsir göstərmişdir ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 13,4% artmışdır.

Şəkil 4. Ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri üzrə yaradılmış əlavə dəyər və artım tempinin dinamikası

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

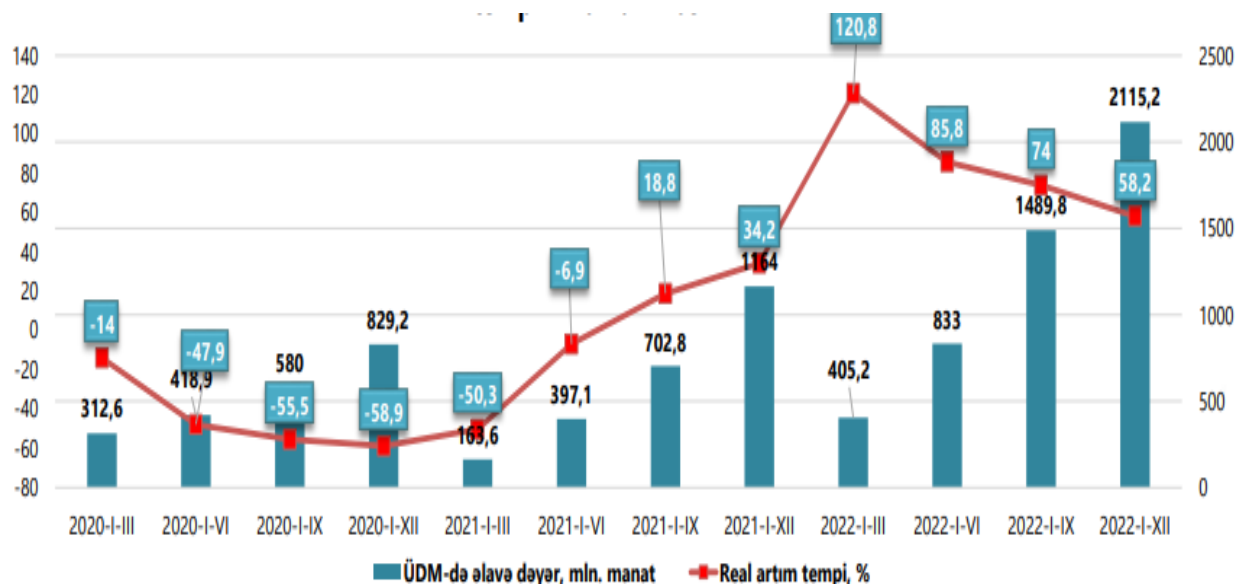
Şəkil 5. Yük daşınmasının nəqliyyat növləri üzrə strukturu, %

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

2022-ci ilin yanvar-dekabr aylarında nəqliyyat və anbar sektorunda istehsal olunmuş əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 23,2 faiz artaraq 8041,9 milyon manata çatıb. Yük və sərnişin daşınması 2021-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə müvafiq olaraq 12,8% və 33,5% artıb.

№ 1/2024

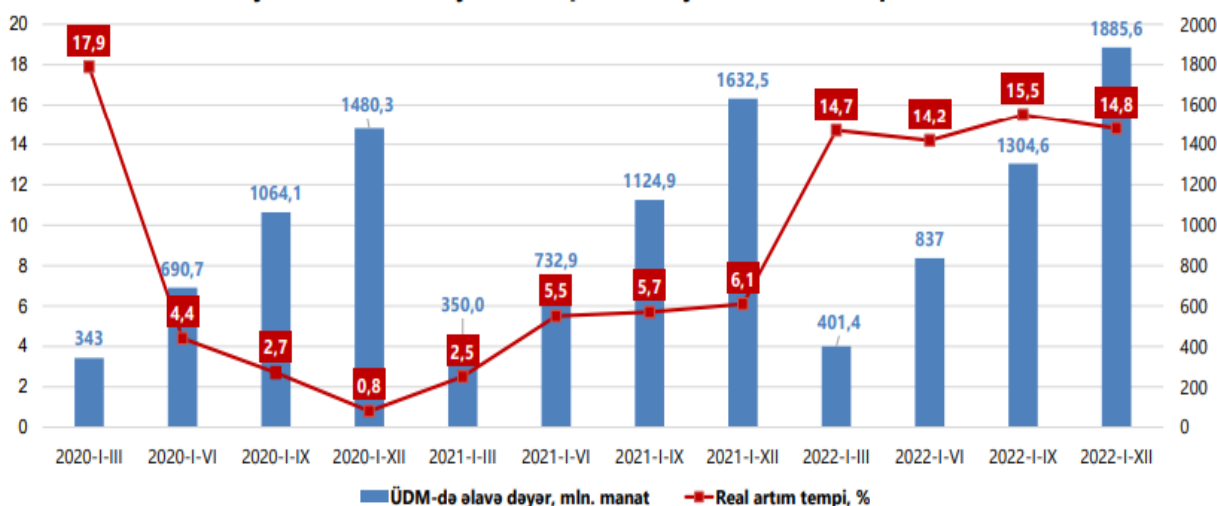
səh.70-78

Şəkil 6. Turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə üzrə yaradılmış əlavə dəyər və artım tempinin dinamikası

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

2021-ci ildən başlayaraq cari ilin yanvar-dekabr aylarında pandemiya ilə bağlı məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə sektorlarında yaranan dəyərə müsbət təsir göstərmişdir. Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 58,2 faiz əhəmiyyətli artım baş vermiş, nəticədə ümumilikdə 2115,2 milyon manat vəsait əldə edilmişdir. 2022-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında daxili turist ekskursiyalarının sayında əvvəlki illə müqayisədə 33,3% artım olub, ümumilikdə 13 767,6 min səfər təşkil edib.

Şəkil 7. İnformasiya və rabitə üzrə yaradılmış əlavə dəyər və artım tempinin dinamikası

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, 2022

Pandemiya fonunda informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadəyə ehtiyac artıb. Bu texnologiyaların tətbiqinin 2022-ci ilin yanvar-dekabr ayları ərzində 14,8% artım tempi ilə genişlənərək onun sabitliyini təmin edəcəyi proqnozlaşdırılır. Sektor üzrə əldə edilmiş gəlirin 82,4 faizi qeyri-dövlət sektoruna yönəldilib.

Nəticə.İnvestisiya iqtisadiyyatlar üçün olduqca önəmlidir. Hər bir ölkə üçün investisiya fəaliyyətinin tənzimlənməsi siyasətinin formalaşdırılması mahiyyətə fərqli lakin məqsəd olaraq eynidir. Azərbaycan Respublikasında da investisiyanın qeyri-neft sektoruna yönəldilməsi son illərdə aktual mövzə olaraq qalmaqdadır. Bu fəaliyyəti həm dövlət proqramlarından həmçinin, sərəncam və bu kimi fəaliyyətlərin həyata keçirilməsindən görə bilərik. Respublikada neft sektoruna yönələn investisiya yaxşı səviyyədə olduğunu qeyd edə bilərik. Lakin, digər sektorlar da bu vəziyyət yüksək səviyyədə deyildir. Yuxarıda dövlət tərəfindən aparılan siyasət və işlər haqqında geniş şəkildə məlumatlar təqdim edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Aliyev, K., & Gasimov, I. (2018). Retrospective of economic and trade policies focused on agricultural development: case of Azerbaijan. In *Establishing Food Security and Alternatives to International Trade in Emerging Economies* (pp. 177-195).
2. Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi. (n.d.). Azərbaycan Respublikasına birbaşa xarici investisiyalar: Prioritet sahələr, institusional çərçivə və investisiya mühiti. [URL:https://economy.gov.az/storage/files/files/3734/Cg9YgsJ3TEEvM3WeKHV5LvzmVSMskAXC1Br4ErKQ.pdf](https://economy.gov.az/storage/files/files/3734/Cg9YgsJ3TEEvM3WeKHV5LvzmVSMskAXC1Br4ErKQ.pdf)
3. Babayev, B. (2019). Studying the Case Of The UAE in Economic Diversification and NonOil Export Growth: Public Policy Lessons For Azerbaijan. *Journal of Economic Sciences: Theory & Practice*, 76(2).
4. Babayev, B., & Hajiyev, N. (2019). Building An Innovation Ecosystem In Azerbaijan-On The Basis Of The Study Of Israeli Practice. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 312-319.
5. Babayev, B., & Huseynov, P. (2021). Analysis of the impact of azerbaijan's oil strategy on the development of non-oil sectors. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 109-114.
6. Böyükkişi, N. (2018). QEYRİ-NEFT SEKTORUNUN İNKİŞAFININ DÖVLƏT TƏRƏFİNDƏN STİMULLAŞDIRILMASI İSTİQAMƏTLƏRİ. *AZERBAIJAN UNIVERSITY*, 42.
7. International Monetary Fund (IMF). (2020). *World Economic Outlook, October 2020: A Long and Difficult Ascent*.
8. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*.
9. Strategic Roadmap for Consumer Goods SME Development in the Republic of Azerbaijan (2016) https://mida.gov.az/documents/Ki%C3%A7ik_v%C9%99_orta_sahibkarl%C4%B1q_s%C9%99viyy%C9%99sind%C9%99_istehlak_mallar%C4%B1n%C4%B1n_istehsal%C4%B1na_dair.pdf.
10. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2021). *World Investment Report 2021*.
11. United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*.
12. World Bank Group. (2019). *World Development Report 2019: The Changing Nature of Work*.
13. World Bank. (2018). *The Changing Wealth of Nations 2018: Building a Sustainable Future*.
14. Víg, Z. (2018). The importance of foreign direct investments and instruments for their protection. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 59(4), 443-452.

UDC 330.341.4

Prospects of the non-oil sector as a priority direction of foreign investment transfers: the example of Azerbaijan**Taghiyev A. A.**

Summary. The non-oil sector in Azerbaijan has separated from the traditional oil-centered economy and has become the main focus for foreign investments. This article examines the prospects of attracting foreign investments in the non-oil sector, and emphasizes its importance in diversifying the economy of Azerbaijan. By analyzing key trends and strategies, this study clarifies the potential of non-oil industries such as tourism, agriculture and technology to enhance economic growth and sustainability. Through empirical evidence and case studies, he emphasizes the importance of Azerbaijan prioritizing the development of the non-oil sector in its foreign investment initiatives.

Keywords: Foreign investment, priority direction, non-oil sector, sustainable economy, competitive direction

УДК 330.341.4

Перспективы ненефтяного сектора как приоритетного направления иностранных инвестиций: пример Азербайджана**Тагиев А.А.**

Резюме. Нефтяной сектор Азербайджана отделился от традиционной нефтеориентированной экономики и стал основным направлением для иностранных инвестиций. В данной статье рассматриваются перспективы привлечения иностранных инвестиций в ненефтяной сектор и подчеркивается их важность в диверсификации экономики Азербайджана. Анализируя ключевые тенденции и стратегии, это исследование проясняет потенциал ненефтяных отраслей, таких как туризм, сельское хозяйство и технологии, для повышения экономического роста и устойчивости. Посредством эмпирических данных и тематических исследований мы подчеркнем важность того, чтобы Азербайджан уделял приоритетное внимание развитию ненефтяного сектора в своих иностранных инвестиционных инициативах.

Ключевые слова: Иностранные инвестиции, приоритетное направление, ненефтяной сектор, устойчивая экономика, конкурентоспособное направление.

Redaksiyaya daxilolma: 11.03.2024

Çapa qəbul olunma: 27.03.2024

